

Kong Erik og det jyske bondeoprør

Året er 1313. Danskernes konge hedder Erik 6., og han har fået tilnavnet Menved. Kong Erik Menved. Kongens rige er i økonomisk krise; der er simpelthen ingen penge i landets pengekiste, og kongen ser ingen anden udvej end at udskrive ekstra skatter for at dække det gabende hul. Det er hans ret, og for at redde landet ud af økonomisk ruin, er det sådan, det må blive. For hvad skal han ellers gøre? Pantsætte landsdele? Plyndre fremmede egne? Nej, krigsførelse er for dyrt, og det er netop for mange krige, der har ført landet ud i den uoverskuelige økonomiske krise. Så hellere kræve lidt ekstra af befolkningen. Hvad betyder det, når det nu er rigets fremtid, det gælder?

I Jylland, i sær i Midt- og Vestjylland, er der tiltagende utilfredshed blandt befolkningen. Igen er det bønder og helt almindelige mennesker, der må betale for kongemagtens uduelighed. Det er dem, der må bruge deres sidste, hårdt tjente penge på at finansiere kongens ødselhed og krige. De vil ikke være med mere. Det skal være slut! Men hvordan gør man oprør i et samfund, hvor bunden af hierarkiet ingen indflydelse og magt har? Hvem skal man gå til med sin utilfredshed, når man er helt almindelig bonde, håndværker eller handlende?

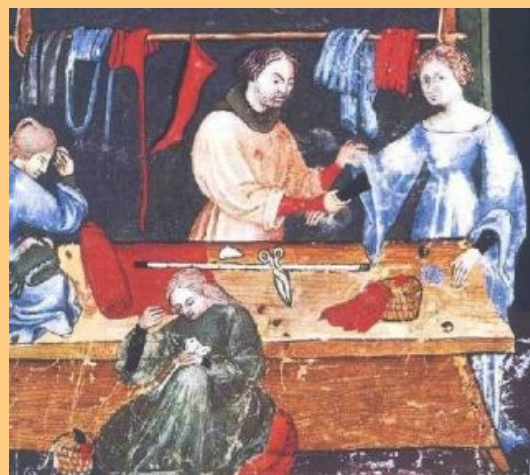

Heldigvis er en del af adelen heller ikke begejstret for hverken kongen eller de skatter, han udskriver. Faktisk er mange enige om, at det er ved at være på tide med et oprør; kongens uduelighed til at føre krige og styre finanserne er ved at ødelægge landet, og det er på tide, at nogen handler!

Kong Erik fornemmer, at der er ved at ske noget i Jylland. "De jyder", tænker han. "Der er ikke andet end bøvl med dem. Utilfredshed og utaknemmelighed kan man altid få. Hvad med alt det, jeg har gjort for landet?"

Eriks fornemmelse er helt rigtig. I Jylland er der ved at ske noget, der kan true hans magt i hele landet. Bønder og enkelte herremænd har kaldt til kamp mod flere skatter og tåbelige krige, som kun gør landet endnu fattigere, end det er i forvejen. Et oprør ulmer. De våbenføre mænd forbereder sig. Bønder samler alt det, der kan bruges til angreb mod kongemagten; alt fra sten og landbrugsredskaber kan bruges i kamp.

Samtidig med, at bøndernes vrede er ved at udvikle sig til et oprør, forsøger den helt almindelige befolkning at få dagligdagen til at hænge sammen. Der skal stadig sælges varer på markerne i købstæderne, der skal stadig dyrkes korn på markerne, der skal laves mad, fodres husdyr, passes børn og alt det andet, der hører hverdagen til. Det er utrygt, det, der er ved at ske. Selvom de mange skatter er en stor byrde for mange mennesker, er det heller ikke rart at tænke på, hvad konsekvenserne af et oprør mod Kongen kan være...

Men trangten til opstand mod kongemagten lader sig ikke dulme af almindelige bekymringer. På landstinget i Viborg har jyderne nægtet at betale Kongens ekstraskatter, og der er udsendt budstikker til alle mænd i området om at deltage med de våben, de nu kan fremskaffe—ellers vil de blive straffet. Måske endda med døden! Snart er der dannet små bondehære rundt om i det midt-og vestjyske, og alle er klar til kamp.

Det første jyske slag står udenfor købstaden Kolding. Bønder og adel står sammen. Kongens hær består af de våbenføre mænd, Kongen kan nå at samle til anledningen. *"Sådan nogle jyske bønder er nemme at nedkæmpe"*, tænker han.

Men Kong Erik har undervurderet de vrede bønder og den utilfredse adel. De vil ikke finde sig i mere. De voldsomme stridigheder fører til nederlag for kongen. Men kampen er slet ikke overstået endnu.

Kong Erik lader sig ikke uden videre skræmme. Han har gode forbindelser i det nordlige Preussen, og her lader han en stor gruppe soldater hyre til at nedkæmpe bønderne, som ikke har meget erfaring udi krigsførelse.

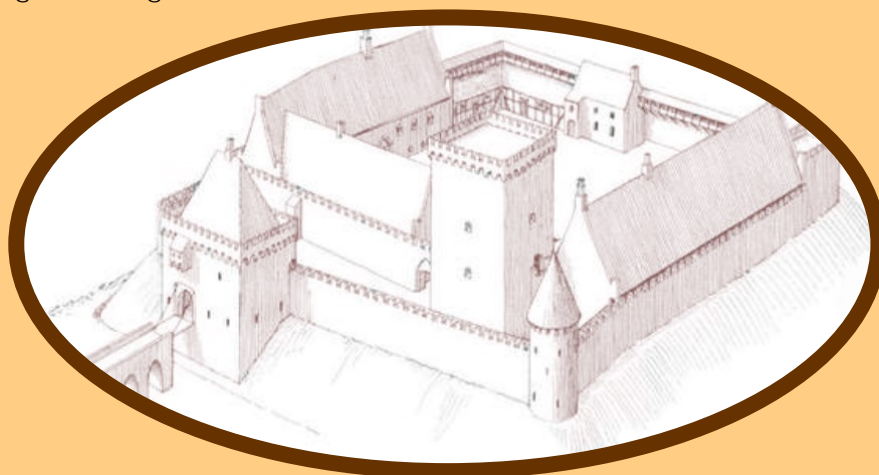
Kong Eriks tyske legehær vinder med lethed det afgørende slag, slaget ved Hatting Mark ved Horsens. Straffen for bønderne er hård—straffen for de herremænd, som har støttet og iværksat oprøret, er værre. Bønderne skal lade kongen få kirketienderne, tillige skal de yde ham tre mark af hver plov, en hest af hvert sogn og en skæppe rug af hver mark guld, deres ejendomme er vurderet til.

Skæbnen er hård for bønderne. De skatter, de har været så utilfredse med, er ingenting i forhold til den hårde byrde, der nu bliver pålagt dem. De er fortvivlede. Har de mon råd til at betale kongens krav?

For de herremænd, der var med i oprøret, er straffen ikke kun økonomisk. De bliver dømt ved Viborg Landsting til livs' og gods' fortabelse. Nogle når at flygte udenlands. Andre bliver henrettet for deres ugerninger.

Kong Eriks straf er hård, men retfærdig, mener han. En konge må vise befolkningen, hvem der har magten. Klog af skade beslutter kongen at manifestere sin magt i Jylland én gang for alle. *"Nogen må holde øje med de jyske bønder"*, tænker han. Derfor lader kongen flere borge opføre, som skal holde den oprørske befolkning i ave og betvinge jydernes gamle stivsind. *"Så kan jeg tage til Rostock og deltage i ridderturneringer, mens andre passer mine borge"*, tænker kongen. *"Det må være en god løsning."*

Således sker det, at borgen Kalø bliver opført på den lille ø i vigen. Bønderne og den øvrige befolkning kan ikke gøre andet end se til, mens kongens magt manifesteres som et imponerende, uigennemtrængeligt borgværk.

Det er en tid med store omvæltninger for befolkningen på Djursland. Oprøret er nedkæmpet, bønderne er fattigere end nogensinde, befolkningen er skræmt af de voldsomme begivenheder. Men måske der er et nyt oprør på vej?